

Jacek Michał Wojciechowski

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych we Włocławku

ORCID: 0000-0003-0520-3379

jacek.wojciechowski@pans.wloclawek.pl

Przestępstwa i wykroczenia wprowadzone do Kodeksu wyborczego w latach 2018–2024. Analiza i ocena dokonanych zmian legislacyjnych

Mimo nadziei związanych z unifikacją polskiego prawa wyborczego¹, która miała wprowadzić stabilność w obrębie tej gałęzi prawa, uchwalony w dniu 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy² po ponad dekadzie obowiązywania nadal utrzymuje się w czołówce najczęściej nowelizowanych aktów prawnych. Od momentu wejścia w życie doczekał się on już ponad 30 nowelizacji i nie wskazuje na to, aby na tej liczbie proces ten miał się w najbliższym czasie zatrzymać. O ile część z dokonanych zmian miała czysto kosmetyczny wymiar, to jednak rozwiązania wprowadzone nowelą z dnia 11 stycznia 2018 r.³, z uwagi na ich liczbę oraz praktyczną doniosłość, predestynują do określania ich mianem reformy polskiego prawa wyborczego⁴. Nie ominęły one również płaszczyzny prawnokarnej, gdyż na mocy tej ustawy w przestrzeni normatywnej

¹ Zob. W. Skrzydło, *O potrzebie i walorach kodyfikacji prawa wyborczego*, „Studia Wyborcze” 2006, t. 1, s. 10, 21 wraz z przywołaną tam literaturą. Na temat prac nad Kodeksem wyborczym zob. K. Skotnicki, *Przebieg prac nad kodeksem wyborczym*, [w:] K. Skotnicki (red.), *Kodeks wyborczy. Wstępna ocena*, Warszawa 2011, s. 11–35.

² Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 365), dalej jako k. wyb.

³ Ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych (Dz.U. z 2018 r., poz. 130).

⁴ Szerzej na temat założeń projektu tej ustawy zob. A. Sokala, *Kilka uwag do projektu zmian w Kodeksie wyborczym z listopada 2017 r.*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, t. XL, s. 323–333; A. Rakowska-Trela, *Nowelizacja samorządowego prawa wyborczego z 2018 r.*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2018, nr 4(44), s. 19–35; P. Uziębło, *Opinia prawna w sprawie zmian w kodeksie wyborczym wprowadzonych ustawą z dnia 14 grudnia 2017*, Warszawa 2018, s. 1–2, <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2019/05/Opinia-prawna-w-sprawie-zmian-w-kodeksie-wyborczym-wprowadzanych-ustawa-z-dnia-14-grudnia-2017r.pdf> (data dostępu: 12.01.2025).

pojawiły się nowe typy czynów zabronionych, które stypizowane zostały w art. 497a k. wyb., art. 513b § 1–2 k. wyb. oraz art. 513c k. wyb. Kolejne zmiany w obrębie regulacji karnych Kodeksu wyborczego zostały przeprowadzone nowelą z dnia 26 stycznia 2023 r.⁵, na mocy której dokonano modyfikacji w obrębie już istniejących czynów zabronionych przekształcając wykroczenie z art. 513 k. wyb. w występki. Celem niniejszego opracowania jest analiza wskazanych przestępstw i wykroczeń połączona z oceną dokonanych zmian legislacyjnych. Poczynione w niniejszym opracowaniu rozważania mają również zwrócić uwagę na błędy, jakie od dłuższego czasu popełnianie są w trakcie tworzenia przepisów karnych umiejscawianych w Kodeksie wyborczym z 5 stycznia 2011 r. Podjęcie rozważań w zaproponowanym kierunku wydaje się o tyle istotne, że analizowane czyny zabronione nie były dotychczas przedmiotem bliższej uwagi w literaturze prawa karnego.

Pierwszym czynem zabronionym, który został wprowadzony przez ustawę z dnia 11 stycznia 2018 roku jest występki stypizowany w art. 497a k. wyb. Zgodnie z treścią tego przepisu „kto w dniu wyborów wynosi kartę do głosowania poza lokal wyborczy lub taką kartę poza lokalem wyborczym przyjmuje lub posiada, nie będąc do tego uprawnionym, podlega karze grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2”. Jak wskazano w uzasadnieniu do projektu tej ustawy, „(...) uregulowanie tej kwestii pozwoli uniknąć występujących sytuacji wynoszenia czy posiadania kart do głosowania poza lokalem wyborczym. W ten sposób będzie możliwe unormowanie opisanych wyżej działań osób, w stosunku do których dotychczas niemożliwe było wyciągnięcie konsekwencji prawnej wobec ewidentnej nieprawidłowości ze względu na brak kwalifikacji prawnej”⁶. W piśmiennictwie zwrócono dodatkowo uwagę, że postulat penalizacji tego typu zachowań wynikał z wytycznych Komisji Weneckiej⁷. Z przedstawionym stanowiskiem można jednak polemizować, gdyż w zaleceniach tego organu mowa jest wyłącznie o niewykorzystanych kartach do głosowania, które nie powinny zostać wyniesione z lokalu wyborczego⁸, natomiast na gruncie art. 497a k. wyb. spenalizowane zostało

⁵ Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 497).

⁶ Projekt ustawy z dnia 11 stycznia 2018 roku o zmianie ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/07868D7E8E38658BC12581D7004FA309/%24File/2001.pdf> (data dostępu: 12.01.2025).

⁷ A. Rakowska-Trela, [w:] A. Rakowska-Trela, K. Skłodowski, *Kodeks wyborczy. Komentarz do zmian*, Warszawa 2018, s. 264.

⁸ Szerzej zob. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2002\)139-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2002)139-e) (data dostępu: 12.01.2025): „Unused voting slips must never leave the polling station” [Niewykorzystane karty do głosowania nie mogą być nigdy wyniesione z lokalu wyborczego; tłum. własnej]. Projekt ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. o zmianie ustaw w celu zwiększenia udziału obywateli w procesie wybierania, funkcjonowania i kontrolowania niektórych organów publicznych.

zachowanie odnoszące się do wszystkich kart do głosowania wynoszonych z lokalu wyborczego, przyjmowanych oraz posiadanych poza tym lokalem w dniu wyborów (w tym również kart nieważnych). Wydaje się więc, że ustawodawca zdecydował się ująć tę materię w sposób szerszy niż wynikałoby to z zaleceń Komisji Weneckiej.

Warto już w tym miejscu zauważyć, że *de lege lata* wyniesienie karty do głosowania, jej posiadanie czy też przyjmowanie poza lokalem wyborczym w dniu wyborów będzie implikować odpowiedzialnością karną niezależnie od motywów towarzyszących tego typu zachowaniom. W praktyce wskazane działania mogą być nie tylko determinowane dążeniem do fałszowania wyników głosowania, ale też (choć bez wątpienia będą to przypadki rzadkie) chęcią zaimplementowania swoich poglądów politycznych. Wskazane okoliczności zostały dostrzeżone przez Rzecznika Praw Obywatelskich, który jeszcze przed wprowadzeniem tej regulacji, w wystąpieniu do Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 stycznia 2017 r. zwracał uwagę na fakt, że spenalizowane na gruncie art. 497a k. wyb. zachowania wpisują się w konflikt dwóch wartości – potrzeby zagwarantowania uczciwości wyborów oraz dążenia do zapewnienia realizacji prawa do wyrażania poglądów⁹. Należy w tym miejscu dodatkowo zaznaczyć, że w Kodeksie karnym z 6 czerwca 1997 r. w dalszym ciągu funkcjonuje art. 248 pkt 5 Kodeksu karnego: „Kto w związku z wyborami do Sejmu, do Senatu, wyborem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wyborami do Parlamentu Europejskiego, wyborami organów samorządu terytorialnego lub referendum odstępuje innej osobie przed zakończeniem głosowania niewykorzystaną kartę do głosowania lub pożyскуje od innej osoby w celu wykorzystania w głosowaniu niewykorzystaną kartę do głosowania podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

Jak wskazuje się w piśmiennictwie, celem ustanowienia art. 497a k. wyb. było zagwarantowanie uczciwości i transparentności rozstrzygnięć zapadających w wyborach oraz przebiegu głosowania¹⁰. Nie sposób nie dostrzec, że uchwalenie tego przepisu ma przeciwdziałać wynoszeniu kart do głosowania z lokalów wyborczych, a w dalszej kolejności chronić przed ich bezprawnym wykorzystywaniem do fałszowania wyników wyborów. Warto też zwrócić uwagę na fakt, że postulat penalizacji tego rodzaju zachowań był już wcześniej zgłaszany w literaturze prawa karnego¹¹, jak również przed wejściem

<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/07868D7E8E38658BC12581D7004FA309/%24File/2001.pdf> (data dostępu: 12.01.2025).

⁹ <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20do%20Przewodnicz%C4%85cego%20Pa%C5%84stwowej%20Komisji%20Wyborczej%20w%20sprawie%20wynoszenia%20z%20lokalu%20wyborczych%20kart%20do%20g%C5%82osowania.pdf> (data dostępu: 12.01.2025).

¹⁰ P. Ruczkowski, [w:] M. Augustyniak, L. Bielecki, P. Ruczkowski, *Wybory samorządowe. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 271.

¹¹ Zob. M. Iwański, *Odpowiedzialność karna za przestępstwa korupcyjna*, Kraków 2016, s. 543.

w życie art. 497a k. wyb. Państwowa Komisja Wyborcza w wytycznych¹² obligowała członków obwodowych komisji wyborczych do informowania organów ścigania o wszelkich próbach wynoszenia kart do głosowania z lokalów wyborczych. Należy również wskazać, że poza przeciwdziałaniem fałszerstwom wyborczym celem tej regulacji było również usprawnienie prac obwodowych komisji wyborczych, gdyż wynoszenie kart do głosowania z lokalu wyborczego prowadzi do rozbieżności między liczbą kart wydanych wyborcom a liczbą kart wyjętych z urny. Powyższa sytuacja skutkuje koniecznością ponownego przeliczania kart do głosowania i ustalania przyczyn występujących w tym zakresie niezgodności. Okoliczność ta nie pozostaje z kolei bez wpływu na przebieg liczenia głosów i w konsekwencji może opóźnić podanie do publicznej wiadomości ostatecznych wyników głosowania.

Należy zwrócić uwagę, że penalizacja zachowań stypizowanych w art. 497a k. wyb. mogłoby zasługiwać na aprobatę, gdyby w Polsce obowiązywał przyrząd wyborczy (jak ma to miejsce np. w Australii, Grecji czy w Brazylii), a więc gdyby udział w głosowaniu uznawany był za obowiązek, a nie obywatelskie prawo, z którego wyborcy mogą, ale nie są zmuszeni korzystać. Penalizowanie zachowań polegających na wynoszeniu karty do głosowania z lokalu wyborczego przez osoby, które nie robią tego w celach przestępczych może wydawać się w tym zakresie kontrowersyjne.

W znamionach strony przedmiotowej występu stypizowanego w art. 497a k. wyb. umiejscowione zostały trzy zachowania sprawcze: wynoszenie karty do głosowania poza lokal wyborczy, przyjmowanie tego typu kart poza lokalem wyborczym oraz posiadanie kart do głosowania poza lokalem wyborczym. Warunkiem *sine qua non* odpowiedzialności karnej za występki z art. 497a k. wyb. jest dopuszczenie się spenalizowanych w tym przepisie zachowań wyłącznie w ściśle określonym czasie, tj. w dniu wyborów. Zachowanie polegające na wynoszeniu w praktyce będzie wiązać się z wszelkimi czynnościami skutkującymi opuszczeniem lokalu wyborczego wraz z kartą do głosowania (zarówno trzymaną w ręku, jak i np. ukrytą pod ubraniem). Przyjmowaniem z kolei będą czynności polegające na odbiorze karty uprzednio wyniesionej z lokalu wyborczego przez inną osobę, zarówno w sposób jawny, jak i ukryty

¹² Zob. m.in. uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 25 września 2015 roku w sprawie wytycznych dla obwodowych komisji wyborczych dotyczących zadań i trybu przygotowania oraz przeprowadzenia głosowania w obwodach utworzonych w kraju w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 25 października 2015 r. Pkt 35: „Komisja zwraca uwagę, by wyborcy nie wynosili kart do głosowania poza lokal wyborczy. W przypadku, gdy komisja zauważy, że wyborca wyniósł kartę do głosowania na zewnątrz, lub otrzyma informację, że w lokalu wyborczym lub poza nim oferowane jest odstąpienie karty, obowiązana jest niezwłocznie zawiadomić o tym Policję i fakt ten opisać w punkcie 21 protokołów głosowania” – [www.https://parlament2015.pkw.gov.pl/pliki/1443184449_Uchwa%C5%82a%20w%20sprawie%20wytycznych%20a%20obwodowych%20komisji%20wyborczych%20w%20kraju.pdf](https://parlament2015.pkw.gov.pl/pliki/1443184449_Uchwa%C5%82a%20w%20sprawie%20wytycznych%20a%20obwodowych%20komisji%20wyborczych%20w%20kraju.pdf) (data dostępu: 12.01.2025).

(np. karty schowanej w gazecie). Z kolei posiadaniem będzie każde faktyczne władanie rzeczą nieograniczające się do form znanych prawu cywilnemu. Wskazane znamię posiada ugruntowane znaczenie na gruncie prawa karnego (art. 263 Kodeksu karnego) – jego czas co do zasady nie będzie mieć znaczenia z perspektywy realizacji znamion analizowanego przestępstwa, lecz może rzutować na ocenę stopnia społecznej szkodliwości¹³.

Jakkolwiek w penalizacji zachowania stypizowanego w art. 497a k. wyb. można doszukiwać się przeciwdziałania fałszerstwom wyborczym, to warto jednocześnie zauważyć, że ustawodawca, dokonując kryminalizacji zachowania polegającego na posiadaniu karty do głosowania poza lokalem wyborczym w dniu wyborów, nie wydaje się być w tym założeniu konsekwentny. Tworząc analizowane regulacje, nie ustrzeżono się błędów, o czym przekonują przyjęte rozwiązania prawne dotyczące głosowania korespondencyjnego (rozdział 6a – art. 53a k. wyb. i 53 § 1 k. wyb.). W ramach tej alternatywnej procedury wyborczej przewiduje się bowiem dostarczanie niepełnosprawnym wyborcom pakietów wyborczych zawierających kartę do głosowania już na kilka dni przed dniem wyborów (art. 53e § 1 k. wyb.), jak też dopuszcza się możliwość osobistego dostarczania przez niepełnosprawnych wyborców kart do głosowania w dniu wyborów (art. 53h § 5 k. wyb.¹⁴). Wyborcy zamierzający skorzystać z głosowania korespondencyjnego otrzymują karty do głosowania jeszcze przed dniem głosowania, jak również mają możliwość wnoszenia tych kart do lokalu wyborczego w czasie trwania głosowania. Poczynienie tej uwagi wydaje się o tyle istotne, że w świetle obowiązujących regulacji prawnych niepełnosprawny wyborca może zbyć dostarczoną mu kartę do głosowania przed dniem wyborów, bez narażania się na odpowiedzialność karną z art. 497a k. wyb. W podobny sposób będzie przedstawiać się sytuacja osoby przyjmującej taką kartę od niepełnosprawnego wyborcy, która również z uwagi na fakt, iż dokonuje tej czynności jeszcze przed dniem wyborów nie będzie podlegać odpowiedzialności karnej. Pozyskana w ten sposób karta do głosowania nie będzie bowiem kartą wyniesioną z lokalu wyborczego w dniu wyborów, o której mowa w dyspozycji art. 497a k. wyb. W obliczu przyjętych regulacji prawnych dotyczących głosowania korespondencyjnego penalizacja tego typu zachowań nie tylko może wydawać się niespójna, ale też rodzić wątpliwości w zakresie zgodności z zasadą równości wobec prawa (art. 32 ust. 1–2 Konstytucji RP). Na marginesie prowadzonych rozważań należy tylko wskazać, że opisana luka prawna jest wynikiem niedopatrzenia ustawodawcy

¹³ Zob. w odniesieniu do przestępstwa z art. 263 § 2 k.k.: A. Michalska-Warias, [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3: *Komentarz do artykułów 222–316*, Warszawa 2024, s. 513–514.

¹⁴ Art. 53h § 5 k. wyb.: „Wyborca niepełnosprawny może w godzinach głosowania osobiście dostarczyć kopertę zwrotną do obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie, w obwodzie głosowania, w którym jest wpisany do spisu wyborców”.

powstałego na kanwie prób usunięcia z Kodeksu wyborczego z 5 stycznia 2011 r. instytucji głosowania korespondencyjnego. W pierwotnym brzmieniu projektu noweli z dnia 11 stycznia 2018 r. ta alternatywna procedura wyborcza miała bowiem zostać wyeliminowana z ustawy wyborczej, a decyzja o jej pozostawieniu z jednoczesnym ograniczeniem jej stosowania do wyborców niepełnosprawnych wynikała z poprawki zgłoszonej na etapie prac parlamentarnych w Senacie¹⁵.

Jak już wcześniej zasygnalizowano, do popełnienia analizowanego występku może dojść wyłącznie w ściśle określonym czasie, tj. w dniu wyborów. Jest to bez wątpienia jedno z najbardziej kontrowersyjnych znamion tego występku, które zakreśla granice czasowe, w których może dojść do jego popełnienia. Warto podkreślić, że termin ten nie jest precyzyjny i budzi kontrowersje w doktrynie oraz w orzecznictwie¹⁶. Jego użycie w dyspozycji art. 497a k. wyb. nie wydaje się trafne, gdyż ogranicza ono zakres stosowania analizowanej regulacji karnej wyłącznie do dnia, w którym pierwotnie powinno odbywać się głosowanie. Na wyraźne podkreślenie zasługuje fakt, że „dzień wyborów” nie jest tożsamy z „czasem głosowania”, który ma szerszy zakres znaczeniowy i poza przedziałem czasowym obowiązującym w dniu wyborów od godz. 7.00 do godz. 21.00 (art. 39 § 2 k. wyb.) może się również rozciągać na okres związany z przedłużeniem trwania głosowania lub jego odroczeniem do dnia następnego (art. 47 k. wyb.)¹⁷. Kierując się wynikami wykładni językowej, które odgrywają kluczową rolę na gruncie prawa karnego, należy wskazać, że *de lege lata* w przypadku przedłużenia trwania głosowania bądź jego odroczenia na podstawie art. 47 k. wyb. wyborca, który z realizuje jedno ze znamion czynnościowych występku z art. 497a k. wyb., nie poniesienie odpowiedzialności karnej.

Drugim, obok art. 497a k. wyb. przepisem karnym, wprowadzonym przez ustawę z dnia 11 stycznia 2018 r., jest art. 513b § 1–2 k. wyb., w którym umiejscowione zostały dwa typy wykroczeń. Zgodnie z art. 513b § 1 k. wyb. „kto bez uprawnienia otwiera opakowanie zbiorcze, o którym mowa w art. 79, lub kopertę z dokumentami, o których mowa w art. 78, lub przetrzymuje tę kopertę w jakimkolwiek miejscu poza siedzibą obwodowej komisji wyborczej lub siedzibą właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia podlega karze grzywny”. Uzupełnieniem tej regulacji jest art. 513b § 2 k. wyb. który stanowi, że „tej samej karze podlega, kto udostępnia dokumenty z głosowania albo opakowanie zbiorcze, o których mowa w art. 79, nieuprawnionym podmiotom

¹⁵ Zob. <https://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2001> (data dostępu: 12.01.2025).

¹⁶ Szerzej na ten temat zob. A. Frydrych, M. Sobczyk, *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wyborczych*, Toruń 2011, s. 66, 73, 79.

¹⁷ Szerzej na temat oddziaływania tej regulacji zob. J.M. Wojciechowski, *Przepisy karne dotyczące ciszy wyborczej w świetle zasady nullum crimen sine lege*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 8, s. 93–106.

lub w celach innych niż określone w art. 79§3 i 4”. Wprowadzenie tych regulacji można postrzegać jako formę reakcji na wydarzenia mające miejsce podczas wyborów samorządowych w 2014 r., kiedy to środki masowego komunikowania informowały o nieprawidłowościach związanych z przechowywaniem dokumentów wyborczych (m.in. zdjęcia kart do głosowania składowanych w workach na śmieci)¹⁸. Wydarzenia te skłoniły ustawodawcę do opracowania procedur dotyczących postępowania z dokumentami wyborczymi, co miało zapobiegać występowaniu podobnych sytuacji w przyszłości. Ich wyrazem było wprowadzenie instytucji tzw. opakowań zbiorczych, ustanowienie przepisów regulujących sposób przekazywania protokołów pomiędzy organami wyborczymi (art. 78 k. wyb.) oraz regulacji dotyczących przekazywania dokumentów wyborczych do depozytu (art. 79 k. wyb.). Pojawiające się w dyspozycji art. 513b § 1–2 k. wyb. odesłania do przepisów materialnych Kodeksu wyborczego, nie pozostawia wątpliwości, że głównym celem tej regulacji było zapewnienie prawidłowego stosowania tych konkretnych regulacji Kodeksu wyborczego z 5 stycznia 2011 r. Przedstawiony zabieg legislacyjny może budzić kontrowersje, zwłaszcza w kontekście zgodności z obowiązującymi zasadami techniki prawodawczej (przede wszystkim § 75.1)¹⁹. Odpowiedzialność za czyn zabroniony stypizowany w art. 513b § 1 k. wyb. będzie podlegać sprawca, który bez posiadania stosowanych uprawnień otwiera opakowanie zbiorcze, o którym mowa w art. 79, lub kopertę z dokumentami, o których mowa w art. 78, lub przetrzymuje tę kopertę w jakimkolwiek miejscu poza siedzibą obwodowej komisji wyborczej lub siedzibą właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia. Należy w tym zakresie wskazać, że zgodnie z art. 78 § 3 k. wyb. „koperta nie może zostać otwarta na żadnym etapie procedury przekazania protokołu do głosowania pomiędzy obwodowymi komisjami do głosowania ani nie może być przetrzymywana w jakimkolwiek miejscu poza siedzibą obwodowej komisji wyborczej lub siedzibą właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia”. Nie mniej istotną rolę w kontekście interpretacji regulacji karnych odgrywa drugi z przywołanych przepisów – art. 79 § 4 k. wyb., który

¹⁸ http://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/1,34862,16991625,Karty_z_glosami_w_workach_drzwi_otwarte_kazdy_mogl.html?disableRedirects=true (data dostępu: 12.01.2025); <http://telewizja.republika.pl/brak-protokolow-niezabezpieczone-urny-i-glosy-przewozone-w-workach-quotzadanie-specjalnequot-ujawnia-manipulacje-i-falszerstwa-wyborcze,25427.html> (data dostępu: 12.01.2025); http://www.batory.org.pl/upload/files/Programy%20operacyjne/Masz%20Glos/Jakie%20zmiany%20w%20ordynacji%20sa%20naprawde%20potrzebne_22_02_F_Batorego.pdf (data dostępu: 12.01.2025).

¹⁹ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów w sprawie zasad techniki prawodawczej z dnia 20 czerwca 2002 r. (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 283). Zob. § 75.1: „W przepisie karnym znamiona czynu zabronionego określa się w sposób wyczerpujący, bez odsyłania do nakazów lub zakazów zawartych w pozostałych przepisach tej samej ustawy, w przepisach innych ustaw, w tym ustaw określanych jako »kodeks«, w postanowieniach umów międzynarodowych ratyfikowanych za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie lub w dających się bezpośrednio stosować postanowieniach aktów normatywnych ustanowionych przez organizacje międzynarodowe lub organy międzynarodowe”.

stanowi: „Otwarcie opakowania zbiorczego, o którym mowa w § 1, i wyjęcie z niego kart do głosowania może nastąpić jedynie w przypadku, gdy jest to konieczne w związku ze stosowaniem niniejszego kodeksu lub innej ustawy, a o otwarciu postanowił właściwy organ wyborczy, sąd lub prokurator”.

Pierwsza z czynności czasownikowych, o której mowa w art. 513b § 1 k. wyb. polegająca na otwieraniu w praktyce może zostać zrealizowana przy użyciu wszelkich możliwych metod (przecięcia, przedarcia) bądź też może wiązać się z wykonaniem tych czynności bez naruszenia struktury opakowania, w którym karty zostały umieszczone. Ustawodawca w treści art. 513b § 1 k. wyb. nie statuuje bowiem wymogu, aby koperta musiała przed wykonaniem tej czynności zostać zamknięta w sposób trwały (tj. zaklejona, zalakowana itd.), co pozwala pociągnąć do odpowiedzialności karnej również osoby zaglądnące do wnętrza jeszcze przed jej definitywnym zamknięciem. Warto też jednocześnie wskazać, że ustawa wiąże odpowiedzialność za wskazany czyn zabroniony z czynnością otwierania, a nie z zapoznawania się z zawartością opakowania zbiorczego. Z kolei zachowanie sprawcze polegające na „przetrzymywaniu” w świetle dyrektyw wykładni językowej będzie obejmować nie tylko czynności związane z zatrzymaniem samych dokumentów w jakimś miejscu przez dłuższy czas bądź dłużej, niż byłoby to zasadne, ale może również wiązać się z zatrzymywaniem osób, które tego typu dokumenty transportują²⁰. W świetle obowiązujących regulacji transport wskazanych dokumentów powinien odbywać się przy udziale przedstawicieli organów wyborczych bądź specjalnie upoważnionych do tego podmiotów. Należy zgodzić się w tym miejscu z Anną Rakowską-Trelą, która wskazuje, że wykładnia art. 78 k. wyb., do którego stosowania odwołuje się ustawodawca może w tym zakresie budzić poważne wątpliwości interpretacyjne²¹. Zachowanie sprawcze umiejscowione w art. 513b § 2 k. wyb. polegające na udostępnieniu dokumentów z głosowania oraz opakowań zbiorczych określonych w art. 79 k. wyb. w praktyce będzie polegać na wszelkiego rodzaju czynnościach, stwarzających możliwość zapoznania się z treścią tych materiałów przez nieuprawnione do tego podmioty²². Pod pojęciem dokumentów wyborczych, o którym mowa w dyspozycji art. 78 k. wyb., należy rozumieć ogół dokumentów dotyczących głosowania znajdujących się w posiadaniu obwodowej komisji wyborczej (m.in. protokoły, karty do głosowania, spis wyborców, akty pełnomocnictwa do głosowania, zaświadczenia o prawie do głosowania).

²⁰ Zob. S. Dubisz (red.), *Wielki słownik języka polskiego*, t. 3: O–Q, Warszawa 2018, s. 1133. „Przetrzymać [3] – zatrzymać (zatrzymywać) kogoś lub coś dłużej niż trzeba lub niż było przewidziane”.

²¹ A. Rakowska-Trela, [w:] A. Rakowska, K. Skłodowski, op. cit., s. 102–103.

²² S. Dubisz (red.), *Wielki słownik...*, t. 3, s. 29. „Udostępnić – udostępniać – uczynić (czynić) dostępnym, ułatwić (ułatwiać), umożliwić (umożliwiać) odbiór, przyswojenie, poznanie czegoś, uprzystępnąć (uprzystępniać)”.

Uwagę może zwracać łagodne zagrożenie karne w porównaniu do pozostałych czynów zabronionych wprowadzonych przez ustawę z dnia 11 stycznia 2018 r. oraz tych już umiejscowionych w Kodeksie karnym z 6 czerwca 1997 r. Trudno jest bowiem znaleźć racjonalne uzasadnienie dla przyjętych rozwiązań, w których zachowania polegające na otwieraniu opakowania zbiorczego oraz udostępniania znajdujących się w nich dokumentów wyborczych *de lege lata* mają status wykroczeń (art. 513b § 1–2 k. wyb.), natomiast wyniesienie z lokalu wyborczego pojedynczej karty do głosowania będzie już wyczerpywać znamiona występkę (art. 497a k. wyb.). Należy równie zwrócić uwagę na fakt, że otwarcie opakowania zbiorczego umożliwiające zapoznanie się z określonymi dokumentami wyborczymi (protokołami, kartami do głosowania, pełnomocnictwami itd.) zagrożone zostało łagodniejszą sankcją karną, niż zapoznanie się już z treścią jednego głosu wyborcy wbrew jego woli i z naruszeniem przepisów o tajności głosowania (art. 251 Kodeksu karnego).

Nie sposób w tym miejscu nie podać również w wątpliwość zasadność kryminalizacji zachowań stypizowanych w art. 513b § 1–2 k. wyb., zwłaszcza jeżeli weźmie się pod uwagę fakt, iż Kodeks karny z 6 czerwca 1997 r. zawiera przepisy, które mogłyby znaleźć w tej sytuacji zastosowanie. Przetrzymywanie dokumentów poza miejscem do tego przeznaczonym lub bez posiadania ku temu stosowanych uprawnień przy spełnieniu określonych przesłanek może być kwalifikowane jako ukrywanie dokumentów wyborczych (art. 248 pkt 3 Kodeksu karnego). Uwzględniając fakt, że stypizowane w art. 513b § 1–2 k. wyb. czyny zabronione mają status wykroczeń, nie sposób nie dostrzec braku spójności między nimi a innymi występkami przeciwko wyborom i referendum umiejscowionymi w Kodeksie karnym z 6 czerwca 1997 r.

Ostatnim czynem zabronionym wprowadzonym przez ustawę z 11 stycznia 2018 roku jest występki stypizowany w art. 513c k. wyb. Zgodnie z treścią tego przepisu „kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem przeszkadza osobom uprawnionym na mocy przepisów kodeksu w ich czynnościach polegających na monitorowaniu lub dokumentowaniu procedur wyborczych podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”. Jak wskazano w treści uzasadnienia projektu tej ustawy, „powyższy przepis karny podyktowany jest koniecznością zapewnienia optymalnych warunków pracy osobom uprawnionym do monitorowania procedur wyborczych (członkom komisji, mężom zaufania)”²³. Czynność polegająca na przeszkadzaniu będzie obejmować wszelkie zachowania, które zarówno utrudniają jak i uniemożliwiają monitorowanie i dokumentowanie procedur wyborczych²⁴. Przepis art. 513c

²³ <http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/0/07868D7E8E38658BC12581D7004FA309/%24File/2001.pdf> (data dostępu: 12.01.2025).

²⁴ S. Dubisz (red.), *Wielki słownik...*, t. 3, s. 1122–1123. „Przeszkadzać – stać się (stawiać się) przeszkodą, utrudnić (uniemożliwić) realizację, osiągnięcie lub rozwój czegoś”.

k. wyb. przyznaje prawnokarną ochronę wyłącznie dwóm kategoriom podmiotów: osobom uprawnionym do monitorowania oraz do dokumentowania procedur wyborczych. Wprowadzenie tej regulacji wydaje się o tyle niezrozumiałe, że w polskim porządku prawnym przed wprowadzeniem tych przepisów w życie istniały już regulacje przewidujące odpowiedzialność karną za przeszkadzanie przy użyciu przemocy, groźby oraz podstępów w sporządzaniu dokumentów wyborczych (a więc dokumentowaniu). Zgodnie z art. 249 pkt 4 Kodeksu karnego „kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem przeszkadza: sporządzaniu protokołów lub innych dokumentów wyborczych albo referendalnych, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”. W zamyśle ustawodawcy adresatami wskazanej regulacji są członkowie obwodowych komisji wyborczych, co jednak nie pokrywa się w pełni z kompetencjami tych organów wyborczych, gdyż nie posiadają one uprawnień do monitorowania procedur wyborczych.

Dodatkowo samo pojęcie monitorowania nie wydaje się być terminem precyzyjnym, o czym przekonują wyniki jego wykładni językowej. W ich świetle wskazany termin należy odnosić wyłącznie do podmiotów obserwujących przebieg procedur wyborczych przy użyciu specjalistycznego sprzętu (tj. monitora)²⁵, ale już nie do osób, które obserwują przebieg procesu wyborczego wyłącznie przy wykorzystaniu własnych zmysłów. Wydaje się, że bardziej racjonalnym rozwiązaniem byłoby zastąpienie monitorowania innym, bardziej odpowiednim terminem (np. obserwowaniem²⁶).

Należy zwrócić uwagę na fakt, że znamiona występuku z art. 513c k. wyb. pozwalają objąć swoim zakresem wszystkie podmioty, które posiadają uprawnienia do monitorowania lub dokumentowania czynności wyborczych. Normatywna konstrukcja analizowanego uregulowania zakłada bowiem, iż chwilą nabycia tych uprawnień wskazane osoby *ex lege* objęte zostają prawnokarną ochroną tej regulacji. Do podmiotów uprawnionych do monitorowania procesu wyborczego należy zaliczyć mężów zaufania, których status uregulowany został w art. 103a–b Kodeksu wyborczego z 5 stycznia 2011 r., a także przedstawicieli zarejestrowanych w Rzeczypospolitej Polskiej stowarzyszeń oraz fundacji, do których celów statutowych należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego (art. 103c § 1 k. wyb.). Organizacje te mają prawo wyznaczyć po jednym obserwatorze społecznym do komisji wyborczych. Innymi podmiotami uprawnionymi do monitorowania procedur wyborczych, którzy będą podlegać prawnokarnej ochronie na podstawie tej regulacji są międzynarodowi obserwatorzy wyborów

²⁵ Ibidem, t. 2: *H–N*, s. 946. „Monitorować – obserwować i kontrolować pracę, przebieg lub stan czegoś za pomocą monitora”.

²⁶ Ibidem, t. 3, s. 52. „Obserwować – dokonywać obserwacji, przyglądać się czemuś, lub coś, śledzić coś”.

zaproszeni przez Państwową Komisję Wyborczą (art. 50 § 1–3 k. wyb.). Przyśługują im bowiem uprawnienia mężów zaufania, z wyjątkiem prawa zgłaszania uwag do protokołu (art. 50 § 2 k. wyb.). Wykładnia językowa art. 513c k. wyb. nie pozostawia wątpliwości, że prawnokarna ochrona będzie obejmować podmioty, które posiadają prawo do monitorowania i dokumentowania procedur wyborczych przyznane im wyłącznie przez przepisy Kodeksu wyborczego z 5 stycznia 2011 r. Jeżeli te uprawnienia te znajdują umocowanie w aktach prawnych innego rodzaju (np. w przepisach prawa międzynarodowego), to podmioty te nie będą podlegać prawnokarnej ochronie na podstawie art. 513c k. wyb. Z przewidzianej w tym przepisie ochrony nie będą również mogli korzystać sami wyborcy, którzy we własnym zakresie zdecydują się monitorować lub dokumentować przebieg czynności wyborczych, np. przy użyciu własnych telefonów komórkowych. Należy jednak zauważyć, że Kodeks wyborczy nie przyznaje wyborcom samodzielnych uprawnień do monitorowania czy dokumentowania procedur wyborczych.

Rozwiązaniem właściwym nie wydaje się również posłużenie się w znamionach analizowanego czynu zabronionego terminem „procedury” zamiast np. terminem „czynności”. W świetle dyrektyw wykładni językowej pojęcie procedur należy bowiem odnosić do ogółu czynności związanych z procesem wyborczym, a nie do poszczególnych jego faz (etapów)²⁷. Nie sposób jest monitorować lub dokumentować całą procedurę, zwłaszcza że mieszczące się w jej ramach czynności (liczenie głosów, głosowanie, zabezpieczanie dokumentów wyborczych) wykonywane są w różnym czasie oraz przez różne podmioty.

Nie ulega wątpliwości, że celem wprowadzenia art. 513c k. wyb. było zapewnienie ochrony podmiotom, którym ustawa przyznała uprawnienia do monitorowania wyborów (przede wszystkim mężów zaufania oraz członków stowarzyszeń, fundacji, do których celów statutowych należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego). Należy jednak zauważyć, że ochrona prawnokarna przed tego typu zamachami była gwarantowana przez inne przepisy Kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r. (art. 191 § 1 i art. 249 Kodeksu karnego). Wydaje się, że w tej sytuacji bardziej racjonalnym rozwiązaniem byłoby dokonanie odpowiedniej modyfikacji znamion czynu zabronionego stypizowanego w art. 249 pkt 4 Kodeksu karnego poprzez uwzględnienie w nich czynności związanych z monitorowaniem procedur wyborczych, zamiast tworzenia nowego czynu zabronionego. Wprowadzenie tej regulacji mogło wydawać się zbędne, zwłaszcza że zagrożenie

²⁷ Zob. B. Dunaj (red.), *Współczesny słownik języka polskiego. O–Ź*, Warszawa 2007, s. 1388. „Procedura – zbiór norm określających jakieś działanie lub postępowanie; także: działanie lub postępowanie według tak określonych zasad”; S. Dubisz (red.) *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 3: *P–Ś*, Warszawa 2003, s. 560. „Procedura – unormowany przepisami, zwyczajami sposób prowadzenia, załatwiania jakiejś sprawy, tok, tryb, przebieg”.

karne ustanowione na gruncie art. 513c k. wyb. jest łagodniejsze niż w przypadku występkę z art. 249 pkt 4 Kodeksu karnego. W świetle przyjętych rozwiązań art. 513c k. wyb. należałoby *de lege lata* traktować jako *lex specialis* względem art. 249 pkt 4 Kodeksu karnego. W praktyce będzie to mogło prowadzić do rażącej niespójności, gdyż przeszkadzanie przy użyciu przemocy, groźby bezprawnej lub podstępny w sporządzaniu dokumentów wyborczych będzie zagrożone karą do 2 lat pozbawienia wolności, podczas gdy podejmowanie się tego typu zachowań w ramach referendum będzie zagrożone karą od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności.

Kolejne zmiany w obrębie przepisów karnych Kodeksu wyborczego zostały dokonane w drodze ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustawy Kodeks wyborczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r., poz. 497). Wskazana nowela jakkolwiek nie wprowadziła nowych czynów zabronionych, to jednak dokonała modyfikacji stypizowanego w art. 513 k. wyb. wykroczenia przekształcając ten czyn w występki. W świetle aktualnego brzmienia tej regulacji „wyborca, który więcej niż jeden raz uczestniczył w głosowaniu w tych samych wyborach podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”. W piśmiennictwie w przeszłości zwracano uwagę na znaczną karygodność tego typu zachowań domagając się przekształcenia go wzorem rozwiązań funkcjonujących w innych państwach w przestępstwo²⁸. Wskazany przepis ma zabezpieczać realizację zasady równości formalnej wyborów znajdującej swoje normatywne umocowanie w art. 3 k. wyb., zgodnie z którym „w tych samych wyborach głosować można tylko jeden raz”. Znamiona czynu zabronionego stypizowanego w art. 513 k. wyb. są w dużej mierze odwzorowaniem tej regulacji, co nie wydaje się być rozwiązaniem właściwym, zwłaszcza w kontekście znaczenia, jakie na gruncie prawa karnego przypisuje się wykładni językowej. Problem polega na tym, że przepisy obowiązującego Kodeksu wyborczego zezwalają na oddanie przez tego samego wyborcę głosu w imieniu własnym oraz w imieniu innych osób²⁹. W świetle obowiązujących regulacji Kodeksu wyborczego jeden wyborca może wziąć trzykrotny udział w głosowaniu w tych samych wyborach, głosując we własnym imieniu bądź jako pełnomocnik maksymalnie dwóch innych wyborców. Kierując się wynikami wykładni językowej, odgrywającymi wiodącą rolę na gruncie prawa karnego, należałoby wskazać, że osoba biorąca udział w opisany sposób w głosowaniu w wyborach *de lege lata* może ponieść

²⁸ S.J. Jaworski, J. Zbieranek, [w:] K.W. Czaplicki, B. Dauter, A. Kisielewicz, F. Rymarz, *Kodeks wyborczy. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 944.

²⁹ Art. 55 k. wyb.: „§ 1. Pełnomocnikiem może być osoba posiadająca prawo wybierania, z zastrzeżeniem § 4; § 2. Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć tylko od jednej osoby, z zastrzeżeniem § 3; § 3. Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć od dwóch osób, jeżeli co najmniej jedną z nich jest wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli w stosunku do pełnomocnika”.

odpowiedzialność karną za występki stypizowany w art. 513 k. wyb., gdyż głosuje więcej niż jeden raz w tych samych wyborach. Wydaje się, że zasadnym rozwiązaniem byłoby dodanie do znamion tego czynu zabronionego wyraźnego zastrzeżenia uzależniającego poniesienia odpowiedzialności karnej od głosowania przez sprawcę w tych samych wyborach z naruszeniem przepisów Kodeksu wyborczego³⁰. Warty podkreślenia jest również fakt, iż analizowany czyn zabroniony ma charakter indywidualny – jego sprawcą może być wyłącznie wyborca. Tym samym osoba nieposiadająca czynnego prawa wyborczego, która odda dwukrotnie głos w wyborach, nie posiadając ku temu żadnych uprawnień, *de lege lata* nie poniesienie odpowiedzialności karnej. Przyjęte rozwiązania mogą budzić w tym zakresie kontrowersje.

Wszystkie czyny zabronione wprowadzone do Kodeksu wyborczego z 5 stycznia 2011 r. mocą ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r. nie występowały wcześniej w polskim porządku prawnym, co nakazuje postrzegać je jako całkowite *novum*. Bliższa analiza ich znamion nie pozostawia jednak wątpliwości, że w przypadku większości z nich sens kryminalizacji od samego początku wydawał się wątpliwy, gdyż przeważająca część z tych zachowań była już penalizowana przez Kodeks karny z 6 czerwca 1997 r. Zmiany dokonane ustawą z dnia 26 stycznia 2023 r. również wywołują spory niedosyt, gdyż nie poprawiono popełnionych wcześniej błędów i nie dostosowano obowiązujących regulacji karnych do uwarunkowań współczesnego procesu wyborczego. Wszystkie dostrzeżone nieprawidłowości potwierdzają negatywne opinie, jakie od dłuższego zgłaszane są pod adresem tzw. pozakodeksowego prawa karnego. Ustawodawca często powiela bowiem znamiona już istniejących czynów zabronionych tworząc wobec nich typy szczególne. Uwzględniając ten aspekt oraz mając na uwadze to, że ustawodawca sięga po regulacje karne w celu zabezpieczenia stosowania przepisów prawa materialnego (w tym przypadku Kodeksu wyborczego), to sens tworzonych w ten sposób czynów zabronionych od samego początku może wydawać się wątpliwy³¹. Prowadzona w ten sposób polityka karna nie może zasługiwać na aprobatę, gdyż jej realizacja odbywa się w oderwaniu od regulacji obowiązującego Kodeksu karnego oraz ukonstytuowanych na jego tle poglądów doktryny i judykatury.

³⁰ „Kto więcej niż jeden raz głosuje w tych samych wyborach z naruszeniem przepisów prawa wyborczego, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

³¹ Szerzej na ten temat tego typu zabiegów legislacyjnych zob. R. Zawłocki, *O potrzebie reformy pozakodeksowego prawa karnego*, „Forum Prawnicze” 2012, nr 4 (12), s. 10. Autor trafnie zauważa, że w następstwie dokonanych zmian legislacyjnych przepisy karne ulegają dynamicznej modyfikacji zmieniając się częściej niż same akty prawne, w których są umiejscawiane. W odniesieniu do czynów zabronionych przeciwko wyborcom i referendum: J.M. Wojciechowski, *O potrzebie nowelizacji przepisów karnych dotyczących alternatywnych metod głosowania*, „Państwo i Prawo” 2019, z. 4, s. 88–99; idem, *Przepisy karne dotyczące ciszy wyborczej w świetle zasady nullum crimen sine lege*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 8, s. 93–106.

Rozważania poczynione w niniejszym opracowaniu pokazują, że przepisy karne często powstają bez respektowania wyników wykładni językowej, co należy postrzegać jako bardzo niepożądane i niepokojące zjawisko. W tym założeniu regulacje te nie tylko nie zapewniają należytej ochrony wyborom, ale – co niezwykle istotne z uwagi na ich umiejscowienie w Kodeksie wyborczym – zupełnie pomijają w tym zakresie instytucję referendum. Wydaje się to o tyle niezrozumiałe, że mowa tutaj o nie mniej istotnego instytucji demokratycznej, która umożliwia obywatelom bezpośrednie sprawowanie władzy. Kończąc, należy przychylić się do innych krytycznych głosów artykułowanych w piśmiennictwie pod adresem zmian, jakie nastąpiły w polskim porządku prawnym na podstawie ustawy z dnia 11 stycznia 2018 r.³² Uwaga ta zyskuje na znaczeniu, zwłaszcza w kontekście regulacji karnych, które posługują się instrumentami bardzo mocno ingerującymi w sferę praw i wolności jednostki.

Wykaz literatury

- Augustyniak M., Bielecki L., Ruczkowski P., *Wybory samorządowe. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Czaplicki K.W., Dauter B., Jaworski S.J., Kisielewicz A., Rymarz F., Zbieranek J., *Kodeks wyborczy. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.
- Dubisz S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 3: P–Ś, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2003.
- Dubisz S. (red.), *Wielki słownik języka polskiego*, t. 2: H–N, t. 3: O–Q, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2018.
- Dunaj B. (red.), *Współczesny słownik języka polskiego. O–Ż*, Langenscheidt, Warszawa 2007.
- Frydrych A., Sobczyk M., *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego w sprawach wyborczych*, TNOiK, Toruń 2011.
- Hermeliński W., *Najnowsze zmiany Kodeksu wyborczego – czyżby odwrót od ostatniej reformy*, „Palestra” 2019, nr 4.
- Iwański M., *Odpowiedzialność karna za przestępstwa korupcyjna*, Krakowski Instytut Prawa Karnego, Kraków 2016.
- Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna*, t. 3: *Komentarz do artykułów 222–316*, C.H. Beck, Warszawa 2024.
- Rakowska-Trela A., *Nowelizacja samorządowego prawa wyborczego z 2018 r.*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2018, nr 4(44).
- Rakowska-Trela A., Skłodowski K., *Kodeks wyborczy. Komentarz do zmian*, Wolters Kluwer, Warszawa 2018.

³² W. Hermeliński, *Najnowsze zmiany Kodeksu wyborczego – czyżby odwrót od ostatniej reformy*, „Palestra” 2019, nr 4, s. 24–34; P. Uziębło, *Opinia prawna w sprawie zmian w kodeksie wyborczym wprowadzonych ustawą z dnia 14 grudnia 2017*, Warszawa 2018, s. 14–15, <https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2019/05/Opinia-prawna-w-sprawie-zmian-w-kodeksie-wyborczym-wprowadzanych-ustawa-z-dnia-14-grudnia-2017r.pdf> (data dostępu: 22.01.2025).

- Skotnicki K., *Przebieg prac nad kodeksem wyborczym*, [w:] K. Skotnicki (red.), *Kodeks wyborczy. Wstępna ocena*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2011.
- Skrzydło W., *O potrzebie i walorach kodyfikacji prawa wyborczego*, „Studia Wyborcze” 2006, t. 1.
- Sokala A., *Kilka uwag do projektu zmian w Kodeksie wyborczym z listopada 2017 r.*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, t. XL.
- Wojciechowski J.M., *O potrzebie nowelizacji przepisów karnych dotyczących alternatywnych metod głosowania*, „Państwo i Prawo” 2019, z. 4.
- Wojciechowski J. M., *Przepisy karne dotyczące ciszy wyborczej w świetle zasady nullum crimen sine lege*, „Państwo i Prawo” 2017, z. 8.
- Zawłocki R., *O potrzebie reformy pozakodeksowego prawa karnego*, „Forum Prawnicze” 2012, nr 4(12).

Summary

Crimes and offences introduced into the Election Code in 2018–2024. Analysis and evaluation of legislative changes

Keywords: criminal law, penal provisions of the Electoral Code, new crimes and offences, non-code penal law.

By way of introduction, it is necessary to indicate the most important elements of this study. In this article, a detailed analysis was made of new types of prohibited acts introduced into the current Electoral Code through the amendment made by the Act of 11 January 2018. The indicated problems have not yet received wider interest on the part of representatives of the penal law doctrine, nor have they been subjected to detailed analysis in the literature. The scientific article aims to discuss the applicable legal regulations. The author of the article presents prohibited acts introduced into the Electoral Code of 5 January 2011, which were placed in Article 497a e. cod., Article 513 § 1–2 e. cod. and Article 513c e. cod. and shows the main legal consequences related to the appearance of the indicated regulations in the Polish normative space. The article contains conclusions containing proposals for changes to the applicable legal provisions. In addition to the analysis of the introduced provisions, the article also contains an assessment of the provisions for compliance with the applicable provisions of the electoral law.